

СКЛАДОВІ СТРУКТУРИ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Сучасна Україна стає на шлях оновлення системи освіти, яка зорієнтована на входження в єдиний світовий освітній і інформаційний простір, який супроводжується істотними якісними змінами в теорії і практиці навчально-виховного процесу. Забезпечення якості вищої освіти – важлива умова інноваційного розвитку держави і суспільства.

На протязі останніх 50-ти років (з 1958 року) в Україні освіта поступово спрямовується на компетентнісний підхід, який зумовлює принципові зміни в організації навчання, зорієнтований на практичні результати та розвиток конкретних цінностей і життєво необхідних знань і умінь у навчаємих. Упровадження компетентнісного підходу передбачає обов'язкове прогнозування результативної складової змісту освіти та вимагає адекватних змін у системі оцінювання навчальних досягнень.

Необхідність розгляду проблем вищої освіти з точки зору компетентнісного підходу викликана загальноєвропейською й світовою тенденцією інтеграції, глобалізації світової економіки, стандартизацією європейської освіти на засадах Болонської угоди.

Питанням спрямування освіти у бік набуття навчасними певних компетентністей були присвячені праці таких вчених, як: Е.Ф.Зеєра, В.Г. Кременя, О.В. Овчарук, Т.М. Філя, О.П.Хохліної та інших. Відповідно до завдань Ради Європи основні компетентності розглядали - І.В. Гушлевська, А.М. Дахін, І.Г. Єрмаков, О.М. Карпенко, С.Ф. Клепко, та ін.

Методологічним та теоретичним аспектам компетентнісного підходу присвятили свої дослідження багато науковців і практиків: І. І. Бабин, В. І. Байденко, Н. М. Бібік, Б. Блум, І. Г. Галяміна, Ж. Делор, О. А. Дубасенюк, І. А. Зімня, І. А. Зязюн, П. Згага, С. А. Клімов, В. А. Козирев, Н. В. Кузьміна, Я. І. Кузьмінов, Л. Л. Любімов, М. В. Ларіонова, В. А. Кушнір, В. В. Тихомиров, Т. П. Петухова, Л. П. Пуховська, Н. Ф. Радіонова, А. А. Реан, В. А. Сухомлин, В. Хутмакер, А. В. Хуторський та ін. Вони стверджують, що навчальний заклад повинен готувати компетентного спеціаліста, конкурентноздатного фахівця.

Однак, не зважаючи на підвищену увагу науковців до проблеми компетентнісного реформування освіти, у її вирішенні існують суттєві протиріччя між:

- підкреслюємо в дослідженнях важливістю компетентнісного підходу в освіті та реалізуємими моделями управління цим процесом;
- визначенням понять: "компетентність", "компетенція", "компетентний", "ключові компетентності" та їхньою структурою;
- накопиченими науковими знаннями структури, видів компетентностей та їх узагальненням і систематизацією;
- розвитком у особистості певних компетентностей та загальними критеріями оцінювання її навчальних досягнень;
- компетентнісним підходом початкової та середньої освіти та повільним упровадженням компетентнісного підходу у вищу освіту (відповідно до напрямку підготовки та спеціалізації) тощо.

Метою та завданнями статті є визначення у категоріально-понятійному апараті теорій компетентності, виділення ключових компетентностей та дослідження структури типів, видів та підвидів компетентностей.

Аналізуючи наукові праці та погляди, нами було визначено, що існує велика кількість трактувань понять – "компетентний", "компетентність", "компетенція". У науково-педагогічному обігу терміни: "компетентність" і "компетенція" вживаються по-перше, як синоніми; по-друге, компетенції - це складники компетентності; по-третє, компетентність – це здатність до діяльності, а компетенція – коло повноважень певної особи.

На нашу думку, слід чітко розрізнити поняття "компетенція", "компетентний", "компетентність", "компетентності". Ми дотримуємося таких визначень цих понять:

Компетенція – це коло повноважень якої-небудь організації, установи чи особи, що володіє певними знаннями й може ефективно використовувати їх на практиці.

Компетентний – це той, хто здатний високопрофесійно діяти на основі здобутих знань, умінь, навичок та професійного й життєвого досвіду.

Компетентність – це здатність особистості ефективно застосовувати набуті знання, уміння й навички у певній галузі професійної діяльності та повсякденній життєдіяльності.

Компетентності – це певні конструкти, що визначають спрямованість компетентної особистості.

У багатьох європейських країнах сьогодні переглянуто та внесено зміни до навчальних програм, що спрямовані на створення підґрунтя для того, щоб основні результати навчання базувались на досягненні учнями необхідних компетентностей. Більшість науковців говорять про необхідність визначити, відібрати та ґрунтовно ідентифікувати обмежений набір компетентностей, які є найважливішими, інтегрованими, *ключовими*. Ми вважаємо, що *ключова компетентність* – це суспільно визнаний комплекс певного рівня знань, умінь, навичок, ставлень тощо, який має особистісно-соціально-діяльнісний характер. Ключові компетентності є інтегральними характеристиками якості навчання особистості, пов'язані з їх здатністю цілеспрямованого осмисленого застосування комплексу знань, умінь, навичок, ставлень щодо певного міждисциплінарного кола проблем.

Ключові компетентності в шкільній освіті Росії описано в працях А. Хуторського, І.А. Зимньої, А.К. Маркової, С.С. Шишова та ін. Зокрема, І. А. Зимня [2, С.41-42] надала зміст і типологію ключових компетентностей за трьома ознаками (підставами) за: суб'єктом, суб'єктно-суб'єктною взаємодією та діяльністю.

Ми підтримуємо точку зору І. А. Зимньої стосовно типів ключових компетентностей, однак, ми вважаємо, що їх слід класифікувати відповідно до спрямованості особистості (на себе, на інших, на діяльність). Таким чином, на нашу думку, серед *ключових компетентностей* слід виділити:

- *особистісну* (яка пов'язана з внутрішнім світом людини, її світоглядом, потребами, переконаннями, мотивацією, інтересами, схильностями, індивідуально-психологічними особливостями тощо);
- *соціальну* (яка пов'язана з оточенням, життям суспільства, соціальною діяльністю особистості її взаємодією з соціальним середовищем тощо);

- діяльністю (що пов'язана з провідною діяльністю особи – гра, навчання, трудова, професійна, наукова діяльність тощо).

На нашу думку, для системного узагальнення та класифікації компетентностей, ключові компетентності слід розрізняти за типами (з грецької – typos – відпечаток, форма, зразок), до складу якої будуть входити певні види та підвиди компетентностей. Також слід зауважити, що ці типи ключових компетентностей взаємопов'язані між собою та взаємодоповнюють один одного, вони є базовими. Таким чином, ключові компетентності відбивають предметно-діяльнісний показник вищої освіти і мають забезпечити якісне та комплексне досягнення її цілей.

Розглянувши ключові компетентності слід зауважити, що у їх структуру входять певні види компетентностей. Для різних видів діяльності наочно виділяють різні види компетентності. Так, наприклад, Н.В. Кузьміна (1990) виділяє – аутопсихологічну, диференційно-психологічну, соціально-психологічну, методичну, спеціальну, професійну; А.К. Маркова (1990) – особистісну, професійну; Л.М. Мітіна (1994) – комунікативну, діяльну; Г.Е. Белицька (1995) – інтегративну, концептуальну, емоційно-перцептивну, компетентність у певній сфері діяльності, А.К. Маркова (1996) – особистісну, індивідуальну, соціальну, спеціальну, В.О. Кальней, С.Е. Шишов (1999) – побутову, громадянську, професійну; А.В. Хуторський (2002) – ціннісно-змістовну, загальнокультурну, комунікативну, навчально-пізнавальну, інформаційну, соціально-професійну, І.Г. Єрмаков (2003) – життєву; К.М. Скала (2003) – самовиховання та саморефлексії, здатності до соціального діагнозу, організаційну, управлінську, здатність працювати у команді, комунікативну, інформаційну; І.О. Зимня (2003) – збереження здоров'я, ціннісно-змістовну, саморозвитку та самовдосконалення; інтеграції знань, громадянську, соціальної взаємодії; комунікативну, інформаційно-технологічну, предметно-діяльну, пізнавальну; А.О. Деркач, В.Г. Зазикін (2003) – аутопсихологічну, рефлексивну, соціально-психологічну, соціально-перцептивну, конфліктологічну, комунікативну, професійну, психолого-педагогічну; І.Г. Єрмаков (2005) – методологічну, аутопсихологічну, соціально-психологічну, соціальну, громадянську, комунікативну, компетентність у спільній творчості, інформаційну, рефлексивну, професійну; Л.В. Абдаліна (2008) – психологічну, рефлексивно-комунікативну, методичну, організаційну, дослідницьку, акмеологічну та ін.

Аналізуючи всі ці та інші наукові погляди неважко побачити, що головним чином розглядаються такі види компетентностей:

- деколи хаотично, нелогічно та не структурно, тобто без певного модельного алгоритму;

- учнів початкової та середньої школи (загальнопредметні й спеціально-предметні), що характеризуються певною ступеневою пірамідою (або ступеневим рядом), взаємозв'язками й набуваються через засвоєння відповідних освітніх галузей;

- через призму майбутньої професії студентів деяких ВНЗ (педагогічних, технічних, юридичних, гуманітарних та ін.);

- через призму наявної професії (вчителів, педагогів, оперуповноважених, дільничних інспекторів міліції та ін.);

- через провідну діяльність тощо.

Аналізуючи деякі праці, ми бачимо деяку понятійну плутанину при визначенні видів компетентностей, так Н.Т. Волков [3] виділяє такі види компетентності як - професійна, соціальна, особистісна, індивідуальна. Однак, залишається незрозумілим – чому він розділяє "індивідуальну" компетентність від "особистісної". На нашу думку, перед тим як визначати види компетентностей слід дуже чітко розуміти їхню структуру.

Бібік Н.І., Бондар С.П., Єрмаков І.Г., Овчарук О.В., Хуторський А.В., Шишов С.Є. та Кальней В. А. складовими компетенцій вважають знання, уміння, навички, досвід діяльності, цінності, ставлення

На нашу думку, теорія та практика компетентностей базується на базисній та діяльнісній основі, що зумовлює компетентнісний механізм. Базисна – це певне підґрунтя, завдяки якому розвиваються та формуються у особистості певні компетентності. Структурно це підґрунтя можна описати як взаємодоповнюючий та взаємозалежний комплекс біологічно зумовленої підструктури особистості (темперамент, статеві, вікові властивості психіки, задатки, здібності тощо) та психологічної підструктури (індивідуальні риси та особливості характеру, схильності, властивості окремих психічних процесів, які стали властивостями особистості – пам'яті, емоції, мислення, сприйняття, почуттів та волі тощо). Цей базис детермінує спроможність особистості до прояву певних компетентностей.

Щодо діяльнісної основи Дж. Равен [4] виділяє такі складові компетентності: когнітивні, афективні, вольові якості і досвід. Кожна складова зводиться до певних дій особистості, а саме: когнітивні - це знання, уміння, навички; афективні – настанова, емоції, стимул, цінності, ставлення; вольові – поведінкові зусилля, мобілізація енергії, настирливість; досвід – уміння братися і вирішувати справу, співпрацювати, успіх, задоволення від виконаної справи тощо.

На нашу думку слід доповнити діяльнісну основу компетентності та розглянути їх декілька інакше. Ми вважаємо, що головним у діяльнісній структурі є мотивація особистості, яка спонукає та спрямовує її. Тобто ми вважаємо, що діяльнісна основа компетентності складається з таких дій особистості, як: когнітивних, емоційно-оціночних, мотиваційних, вольових та операційних (див. рис. 1). До емоційно-оціночних дій ми відносимо – наявність у особистості певного емоційного стану (настрою), до мотиваційних дій – потреби, стимул, цінності, ставлення, бажання, установки; до операційних – власне реалізація дії.

Таким чином, завдяки спрямованості особистості (бажань, інтересів, схильностей, ідеалів, індивідуальної картини світу, переконань) на основі вищевказаного підґрунтя, здобутих знань, розвинутих умінь та навичок - особою набувається соціальний та професійний досвід та формується її компетентність.

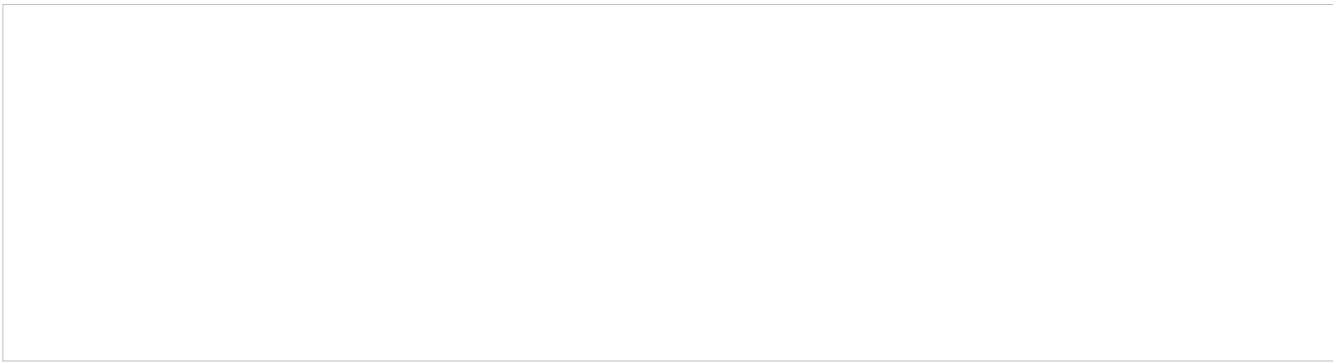

Рис. 1. Схема діяльнійної основи компетентностей

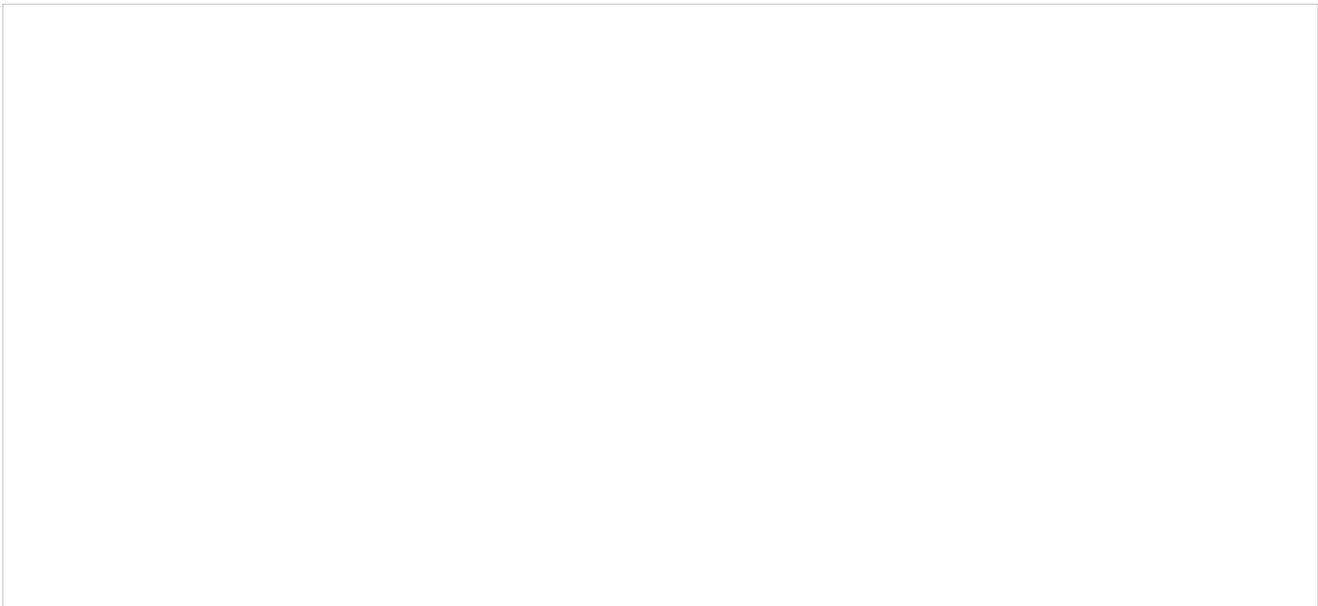

Рис. 2. Різновиди прояву компетентності

На нашу думку, **компетентність** слід розрізняти за: формою прояву, обсягом та видами (див. рис. 2). Так, **за формою прояву компетентність буває:**

- **свідома компетентність** – коли особа знає, що входить у структуру і зміст будь-якої життєдіяльності та починає практикувати;

- **несвідома компетентність** - коли навички повністю інтегровані, вбудовані у поведінку особи й їй не потрібно задумуватися над тим, що вона робить. Несвідома компетентність характеризує майстерність.

За обсягом компетентність буває: предметна, спеціальна, загальна. Вони відображають рівень набутих знань, умінь, навичок, досвіду, інформаційної насиченості й інших властивостей (*предметна* - у певних навчальних предметах; *спеціальна* - у вузькій сфері діяльності; *загальна* – у широкій сфері життєдіяльності).

У дисертаційному дослідженні Т.Ю. Коновалової [5] дуже чітко визначені функції соціально-психологічної компетентності. Ми проаналізували ці функції, взяли за їх основу, трохи змінили та доповнили. Отже, вважаємо, що слід розрізняти **компетентність за такими функціями:**

- **пізнавальною** - це власне процес пізнання (особливостей та закономірностей діяльності та життєдіяльності, власних особливостей та властивостей та інших людей тощо),

- **випробувальною** – це спроба виконання того, що особа пізнала; тобто застосування своїх знань на практиці;

- **регулятивною** - це свідомий вплив на: себе, людей та хід діяльності з метою їхньої зміни;

- **рефлексивною** – це усвідомлення особою того, як вона або її дії оцінюються іншими;

- **контролю й оцінки** – це систематичний контроль за змінами у свідомості й поведінці своєї та інших, за результатами діяльності та оцінка їх.

Вивчивши дослідження багатьох авторів щодо видів компетентностей ми дійшли висновку, що на теперішній час не має єдиної структури щодо розуміння видів компетентностей. Вважаємо що необхідно чітко структурувати компетентності та визначити критерії їхнього виміру.

Ми вважаємо, що для систематизації та уніфікації усіх видів компетентностей слід здійснювати їх розподіл за основними ключовими компетентностями (див. рис. 3.).

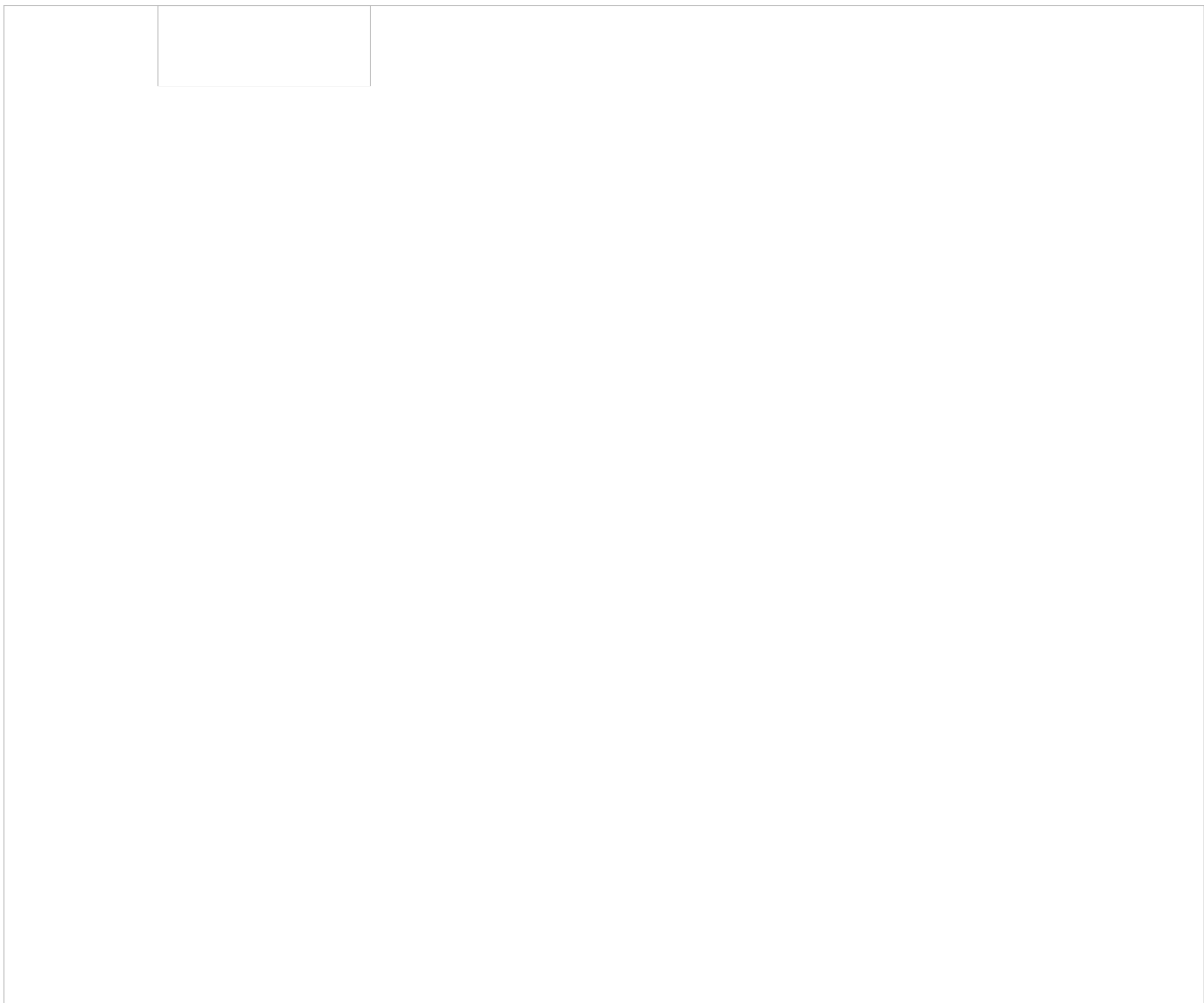

Рис. 3. Види компетентностей

Розглянемо більш детально понятійний зміст цих видів компетентностей. На нашу думку, **ключової особистісної компетентності** слід віднести **такі види компетентностей**:

1. *Інтрапсихічну компетентність* (лат. *intra* - у середині + грецьк. *psyche* – душа, тобто внутрішньопсихічний, виникаючий у середині психіки). Інтрапсихічна компетентність – це спроможність особистості самоусвідомлювати себе, свої характерологічні особливості, властивості, можливості, це здатність до саморефлексії, саморозвитку, самооцінки тощо.

2. *Екстероцептивну компетентність* (лат. *exterior* — зовнішній, + лат. *capio* – приймати, сприймати). Екстероцептивна компетентність – це здатність особистості сприймати, розуміти та приймати інших.

3. *Загальнокультурну* – це здатність особистості дотримуватися певних правил культурної поведінки, що детермінується культурною спрямованістю особистості (її світоглядними уявленнями, ціннісними орієнтаціями, рівнем освіченості тощо).

4. *Здоров'яощадливу* – це здатність особистості до дотримання засад здорового способу життя та правил безпечної поведінки в усіх сферах життєдіяльності.

До складу **соціальної ключової компетентності входять такі компетентності**:

1. *Комунікативна компетентність* – це здатність особистості встановлювати та підтримувати необхідні контакти з іншими людьми на основі сукупності знань та вмінь, що забезпечують ефективний плин комунікативного процесу.

Вона складається з трьох головних підвидів – мовленнєвої, мовної та соціокультурної. *Умовлену* входить – аудіювання, говоріння, читання та письма; у *мовну* - лексична, граматична, фонологічна та орфографічна, а у *соціокультурну* – країнознавчу та лінгвокраїнознавчу [6, С.18].

2. *Правова компетентність* – це усвідомлення значення своїх соціальних функцій як громадянина своєї країни, члена суспільства, стійке позитивне ставлення до своїх громадських обов'язків. Правова компетентність визначається правовою культурою особистості, її правовою свідомістю, усвідомленістю та відповідальністю, тобто це усвідомлена потреба особи в дотриманні вимог законів, визнанні рівності всіх людей, повазі до свободи, відкритості.

Питаннями правової компетентності займалися такі вчені як: Є.В. Аграновський, С.С. Алексєєв, Г.В. Атаманчук, Є.О. Зорченко, І.В. Кархалев, Б.М. Лазарєв, Г.В. Мальцев, Д.М. Овсянко О.Р. Ратінов, В.А. Щегорцова та інші.

3. *Політична компетентність* – це самоусвідомлення державної політики, її прийняття або неприйняття, знання символів держави (герб, прапор, гімн), уміння співвідносити свої інтереси з інтересами суспільства; націленість на вдосконалення і розвиток суспільства на принципах гуманізму, свободи і демократії; досвід суспільно-корисної громадської діяльності; наявність певної життєвої позиції і внутрішньої готовності до її реалізації. Це також здатність

особи брати на себе відповідальність, брати участь у функціонуванні і поліпшенні демократичних інститутів. Тобто це особистісна активність і мобільність, її громадянська активність, повага до рішення більшості, піклування про справи громадян.

4. *Рольова компетентність* – це здатність особистості розв'язувати життєві проблеми, пов'язані з рольовою поведінкою або її засобами.

5. *Психологічна компетентність* – це здатність особистості ефективно застосовувати структуровану систему знань про людину як індивіда, суб'єкта праці й особистість, як у власній життєдіяльності так й професійній або іншій взаємодії. Високий рівень психологічної компетентності забезпечує успішну діяльність і взаємодію в системах "людина-людина", "людина-колектив", "людина-більші соціальні групи".

Питаннями змісту, видів, механізмів, детермінант й умов формування психологічної компетентності займалися такі вчені як: О.О. Бодальов, А.В. Брушлинський, М.І. Лук'янова, А.К.Маркова, Л.М. Мітіна, Л.А. Петровська, Т.М. Щербакова, Дж. Равен, К. Рубін та інші. Психологічна компетентність у соціальному, організаційному й психолого-педагогічному були відображені у працях А.Д. Деменцева, І.Ф. Ісаєва, Н.В. Кузьміної, В.С. Ледньова, Л.С. Подимової, В.А. Сластьоніна й ін.

До діяльнісної ключової компетенції слід віднести такі види компетентностей:

1. *Ігрову* – це здатність особи до певних видів ігрової діяльності на основі набутих знань властивостей та особливостей предметів, суб'єктів та об'єктів та ігрових умінь та навичок. Підвидами ігрової компетентності є:

1.1. *Предметно-маніпулятивна компетентність* – це спроможність дитини цілеспрямовано маніпулювати та пізнавати властивості предметів ігрової діяльності. Наприклад кидати, трясти, стукати предметами тощо, що слугує основою для ознайомлення з різноманітними властивостями речей та розвитку процесів сприймання.

1.2. *Сюжетно-рольова компетентність* – здатність дитини грати певні соціальні, трудові та професійні ролі за допомогою суб'єктів об'єктів та предметів ігрової діяльності. Сюжетно-рольова гра – це діяльність, в якій діти беруть на себе трудові та соціальні функції дорослих людей і спеціально створюваних ними ігрових умовах моделюють життя дорослих і взаємини з ними.

1.3. *Розвивально-ігрова компетентність* – це інтелектуальна спроможність дитини до ігрової діяльності з правилами (рухові, настільні, дидактичні ігри), які не передбачають певної ролі.

1.4. *Спортивно-змагальна компетентність* – психофізична здатність особистості до певних видів спорту на основі знань, умінь та навичок (футбол, волейбол, художня гімнастика, бокс тощо).

2. *Навчальну*. *Навчальна компетентність* – це особистісна здатність удосконалювати та застосовувати знання, уміння та навички. Підвидами навчальної компетентності є:

2.1. *Загальнопредметна компетентність* – це здатність особи удосконалювати, розширювати та застосовувати певні знання, уміння та навички упродовж вивчення того чи іншого предмета/освітньої галузі у всіх класах середньої школи.

Загальнопредметні компетентності визначаються для кожного предмета і розвиваються протягом всього терміну його вивчення; вони відрізняються високим ступенем узагальненості та комплексності [1, С.22].

2.2. *Міжпредметна компетентність* – це здатність особистості до визначення та встановлення міжпредметних логічних зв'язків на основі набутих знань, умінь та навичок.

Вона може бути представлена у вигляді "парасольки" над усім процесом навчання, саме їх часто називають "ключовими", "базовими" [1, С.21].

2.3. *Спеціально-предметна компетентність* – це здатність особистості застосовувати ті знання, вміння та навички, що набуває особа при вивченні певного предмета протягом конкретного навчального року або ступеня навчання.

Спеціальнопредметні компетентності визначаються для кожного предмета, вони розвиваються для кожного року навчання, ґрунтуючись на загальнопредметних компетентностях, і є стадіями, рівнями їх набуття [1, С.22].

2.4. *Фахова компетентність* – це здатність особистості за певною спеціальністю ефективно застосовувати знання, уміння та навички.

На думку Н.В. Бахмат, фахова компетентність є більш інтегрованою за своєю ознакою, ніж локальні (предметні), які включають здатності, здібності, досвід, вміння, навички. Вона являє собою комплексне утворення, яке іде від стандартів, тому що в них закладені комплексні кваліфікаційні вміння як ті, що дійсно характеризують достатній рівень компетентності і гарантують стандартизовану якість ґрунтового середнього рівня випускника.

3. *Трудову*. *Трудова компетентність* – це здатність особистості до певного виду трудової діяльності на основі набутих знань, умінь та навичок, індивідуально-психологічних особливостей.

3.1. *Самообслуговування компетентність* – це особистісна спроможність до елементарних трудових дій по забезпеченню власної життєдіяльності на основі набутих знань, умінь та навичок.

3.2. *Побутова компетентність* – це здатність особи до трудових видів діяльності, які забезпечують власний побут та її оточення.

3.3. *Господарська компетентність* – це спроможність особистості до трудової діяльності у господарстві (землеробство, скотіводство, садівництво тощо).

4. *Професійну*. *Професійна компетентність* – це здатність особистості високоефективно застосовувати сукупність набутих знань, умінь та навичок у практичній професійній діяльності.

На думку Г.А. Балла, професійна компетентність – це володіння системою знань, умінь і навичок, достатньою для успішного розв'язання того кола трудових задач, яке відповідає поточним і передбачуваним на найближче майбутнє функціональним обов'язкам даного працівника.

Проблему формування професійної компетентності спеціалістів досліджували В.А. Адольф, Т.Г. Браже, С.В.Будак, С.Г. Вершловський, М.А. Галагузова, О.В. Добудько, А.О. Деркач, М.К. Кабардов, І.Б. Котов, В.Ю. Кричевський, В.І. Маслов, Т.В. Новикова, Р.В. Овчарова, Г.І. Саранцев, Л.Р. Соломко, В.Ю. Стрельников, Н.В. Харитоновна, О.М. Шиян.

Професійна компетентність включає в себе змістовний і процесуальний компоненти та вимагає для успішного вирішення професійних завдань у відповідних умовах постійного володіння новою інформацією та оновлення знань і умінь.

4.1. *Інформаційно-технологічна компетентність* – це особистісна здатність застосовувати та використовувати

інформаційні новітні інноваційні технології на основі набутих знань, умінь та навичок, як у професійній діяльності, так й у життєдіяльності.

4.2. *Тактично-стратегічна компетентність* – це здатність особистості урахувати зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на діяльність -планувати, розробляти, прогнозувати, координувати, керувати та удосконалювати її на основі набутих знань, умінь та навичок. Вона є проявом тактико-стратегічного мислення та знаходить своє вираження у механізмах розробки та реалізації певних стратегій. Тобто тактика – це поточне планування загального стратегічного плану будь-якої діяльності.

4.3. *Методична компетентність* – це особистісна здатність структурно та високоефективно будувати діяльність на основі набутих знань, умінь та навичок. Компонентами методичної компетентності є: мобільність знань (постійне відновлення знань для успішного вирішення завдань), гнучкість застосування методів (застосування того або іншого методу в залежності від умов), критичність мислення, творчий підхід, відповідальність за дії.

Методична компетентність, на думку В.П. Пугачева, означає здатність особистості до системного мислення, правильного прийняття й інтерпретації будь-якої інформації, структурування проблем, вміння відрізнити головне від другорядного, бачити повний – загальний стан справ.

4.4. *Екологічна компетентність* – це здатність особи застосовувати екологічні знання та досвід у професійних і життєвих ситуаціях, керуючись пріоритетністю екологічних цінностей та непрагматичною мотивацією взаємодії з довкіллям на підставі усвідомлення особистої причетності до екологічних проблем і відповідальності за екологічні наслідки власної професійної та побутової діяльності. На думку Л.В. Рижак, сьогодні конкурентоспроможність фахівця визначає екологічна компетентність, яка передбачає знання про стан довкілля та рівень антропогенного тиску на нього, що створює професійна діяльність. Вона включає не лише опанування екоефективними технологіями господарювання, а й узгодження професійних дій з імперативом екологічної сталості, який орієнтує на збереження, відтворення та облагородження довкілля.

4.5. *Економічна компетентність* – особистісна здатність та вміння раціонально використовувати матеріальні, фінансові, людські та власні ресурси на основі сукупності певних практично спрямованих знань. Л.О. Ануфрієва розуміє під *економічною компетентністю* - сукупність економічних знань та практичних умінь, досвіду, економічної культури та мислення, наявність стійкої потреби та інтересу до професійної компетентності.

4.6. *Творча компетентність* – це здатність особистості вирішувати різноманітні завдання нетрадиційним шляхом. На нашу думку, підвидами творчої компетентності є:

4.6.1. *Творча компетентність у сфері професійної діяльності* - схильність особистості до вирішення професійних завдань нетрадиційним шляхом.

4.6.2. *Творча компетентність у сфері мистецтва* - це здатність особистості до створення творів мистецтва (скульптор, художник, поет, письменник, актор тощо).

4.6.3. *Творча компетентність у сфері науки та техніки* – це здатність особистості до створення новітніх інноваційних технологій.

5. **Наукову компетентність.** *Наукова компетентність* – це здатність особистості досліджувати, аналізувати, систематизувати, уточнювати, визначати, описувати та упроваджувати наукові винаходи на основі глибоких удосконалених знань, умінь та навичок. До підвидів наукової компетентності відносяться:

5.1. *Загальнонаукова компетентність* - це дослідницька здатність особистості, за допомогою аналізу і узагальнення, класифікації, оцінювання, системного та порівняльного аналізу, отримувати необхідну інформацію щодо наукових винаходів та прогнозувати можливості їх застосування.

5.2. *Спеціальнонаукова компетентність* це здатність особистості за допомогою загально- та спеціальнонаукових методів (історичного, порівняльного, логічного, абстрагування, аналітичного, статистичного, соціологічного, моделювання, графічного, системного аналізу тощо) здійснювати наукове дослідження у певній галузі науки, за певною спеціальністю.

Таким чином, стратегічними завданнями реформування вищої освіти в Україні є трансформація кількісних показників освітніх послуг у якісні. У сучасній науковій літературі проблематика формування та розвитку компетентності майбутніх фахівців в умовах вищої школи досліджена недостатньо. З точки зору концептуальної моделі випускника ВНЗ системи МВС у його інтегральній компетентності не враховується компетентнісний підхід. Саме це обумовлює особливу актуальність підготовки фахівців на гуманістичних засадах щодо завдань професійної діяльності, бажаних якостей особистості, творчої активної діяльності в межах типів ключових компетентностей та їх видів, підвидів. Сукупність таких уявлень складає концептуальну модель професіонала. У зв'язку з цим, уточнені та визначені нами поняття ("компетентність", "компетенція", "компетентності", "компетентний"), діяльнісна та психічна основа компетентності, її структурні компоненти, типи ключових компетентностей (особистісна, діяльнісна, соціальна), їх види та підвиди посприяють найбільш точній систематизації наукових знань у галузі компетентнісного підходу освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики/Під заг. ред. О.В.Овчарук. – К.: "К.І.С.", 2004. – 112 с.
2. *Зимняя И.А.* Ключевые компетенции — новая парадигма результата образования//Высшее образование сегодня. № 5. 2003. – С. 34-42.
3. *Волков Н.Т.* Личностно ориентированное обучение курсантов высшего военно-учебного заведения: автореф. дис, канд. пед. наук. спец.: - / Н.Т. Волков. - Ярославль, 2000. – 20 с.
4. *Равен Джон.* Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация / Пер. с англ. – М.: "Когито-Центр", 2002. – 396 с.
5. *Коновалова Т. Ю.* Социально-психологическая компетентность руководителей отделов внутренних дел и методы ее развития [Электронный ресурс]: Дис. канд. психол. наук : 19.00.05 .-М. РГБ, 2005 (Из фондов Российской

Государственной Библиотеки) Полный текст: <http://diss.rsl.ru/diss/05/0189/050189048.pdf>.

6. Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. – К.: “К.І.С.”, 2003. – 296 с. [електронний каталог]: Повний текст: http://www.irf.kiev.ua/files/ukr/programs_edu_ep_409_ua_ref_strategy.pdf.

Подано до редакції 09.02.09

РЕЗЮМЕ

У статті пропонується систематизована класифікація типів ключових компетентностей, їхніх видів і підвидів, розкривається структура компетентностей.

РЕЗЮМЕ

В статье предлагается систематизированная классификация типов ключевых компетентностей, их видов и подвидов, раскрывается структура компетентностей.

SUMMARY

The article presents a systematized classification of types of key competences, their types and subtypes; analyzes the structure of competences.

Ключові слова: компетентний, компетентність, компетенція, тип, вид, підвид, компетентнісний підхід, ключеві компетентності, особистісна, соціальна, діяльнісна

Ключевые слова: компетентный, компетентность, компетенция, тип, вид, подвид, компетентностный подход, ключевые компетентности, личностная, социальная, деятельностная

Keywords: competent, competentness, competence, type, kind, subtype, the competence approach, key competences; personal, social, activity competences.
